ELEMENTE ROMÂNEȘTI ÎN LIMBA ALBANEZĂ

În lucrarea mea asupra raporturilor albanoromâne *(Dacoromania* II, 1922, p. 468 urm.), încercând să lămuresc originea unor cuvinte românești din limba albaneză, observam că în stadiul în care se găsea atunci lexicografia albaneză, redusă numai la câteva dicționare și vocabulare necomplete, nu puteam ști încă precis care a fost contribuția limbii române la vocabularul albanez. Aceeași constatare au făcut-o cu câțiva ani mai târziu G. Weigand *(Balkan-Archiv*, 1925, p. VII) și, mai ales, Norbert Jokl, care subliniază cele relevate de mine după cum urmează: «Mit Recht hebt Capidan a. a. O. S. 468 den Stand der alb. Lexicographie hervor, der die Beurteilung der rum. Lehnwörter des Alb., ubrigens wie ich hinzufugen möchte, auch ihre Feststellung erschwert» *(Revista Filologică* II, 1923, p. 246). Această observație astăzi se justifică, în parte, prin apariția dicționarului germano-albanez de M. A. Freiin von Godin [1]). În acest dicționar alcătuit de o străină, deși se cuprinde ceva mai mult decât dicționarele și glosarele albaneze cunoscute, totuși nu găsim tot ceea ce am fi putut aștepta. Autoarea aîncercat să strângă cât mai mult material, însă în limita cunoștințelor ei de străină, cu limba albaneză învățată în orașe. Ca atare, termenii referitori la păstorit, la agricultură sau la industria casnică sunt redați în număr mărginit. Să sperăm că partea a doua, care va apărea cât de curând, va cuprinde ceva mai mult.

Din materialul răsfoit în partea întâia a acestui dicționar, am putut recunoaște originea românească la următoarele cuvinte albanezești:

kèrrige explicat prin «Stricknadel» adică «cârlig de împletit». Cuvântul este atestat de două ori. Odată subt «Nadel» (p. 265), altădată subt «Stricker» (p. 339) El reprezintă forma românească *cârlig*, cu același înțeles. La Fărșeroți se pronunță *cařig* sau *căo̯ig*, cu cunoscuta trecere a grupului *rl* în *ř*, despre care vezi *Raporturile albano-române în Dacoromania* II, 497, *Fărșeroții*, 192—193, *Aromânii*, 352. Cuvântul ține de domeniul ocupațiunii pastorale. G. Meyer nu-l dă; în schimb, îl găsim înregistrat la Const. Cristophoridi dub forma *kěrljuk* (153), identic cu bg. *karljuga* i ătu·

[1]) Marie Amalie Freiin von Godin, *Worterbuch der albanischen Sprache*, B I—II, Leipzig 1930.

BDD-A14810 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:17 UTC)

de *karlik*, *krălig*, comp. *Raport. lingv. slavo-rom.* în *Dacoromania* III, 204) și la Weigand *(Alban. Wörterb.* 36) *kĕrrig* cu înțelesul «Hirtenstab, Haken», ceea ce probează că în albaneză cuvântul există cu cele două sensuri din dialectul aromân: «ac mare de împletit» și «cață la ciobani».

strumullar «der ganze Ochsenstachel zum Ochsentreiben», dat subt «Stachel» (p. 329). Cuvântul este același cu dacor. *strămurare*, arom. *strimurare* și *strimulare* (ca *cărțoare* și *călțoare)* «Stachel» din lat. **stimularia*, *-am* (din *stĭmulus)*. Conformația cuvântului albanez ne împiedică să-l derivăm din limba latină. Nici dialectele italiene nu ne oferă o bază din care s'ar putea explica cuvântul albanez, după cum aceasta se poate vedea din formele date în *REW*, subt Nr. 8261. G. Meyer, în *Etym. Wb. der alb. Spr.*, dă o formă *strombular* «Balken in der Mitte der Tenne, an dem die dreschenden Pferde befestigt sind» derivându-l din ngr. στρόμβος «das Drehen; Striche». Ea nu se poate identifica cu cuvântul cu care ne ocupăm. În ce privește originea dialectală, deși nu ni se dă extinderea lui geografică, pare că cuvântul derivă din dialectul aromân, ținând din același domeniu pastoral din care a pătruns și *kĕrrigė*, discutat mai sus.

bat «cursă numai pentru păsări», încolo *kurthė* (> dacor. *cursă*. În alb. avem și expresia: *me ra ne kurthe* = a cădea în cursă). Cuvântul este atestat cu întrebuințare generală (nu numai în dialectul scutarin) subt «Falle» (p. 135). În aromână singurul cuvânt pentru «cursă» este *bată* și (mai rar) *batcă*. El este atestat și în Banat *batiță* «sorte de filet pour prendre les oiseux» (Candrea-Densusianu, *Dicț. Etim.*, 144). Cred că forma albaneză derivă din limba română.

tere cu înțelesul «smântână». Cuvântul nu este dat de M. A. Freiin von Godin, însă apare la un alt scriitor german Frid. Wallisch, care a publicat mai multe lucrări despre Albania. Wallisch, vorbind despre mâncările la Albanezi, spune: «Als erster Gang wird Milchrahm *(kajmak*, in Albanien *tere)* aufgetragen» *(Der Atem des Balkans*, Leipzig, 1928, p. 89). Cuvântul, după cum am arătat în altă parte (*Aromânii*, 187), fără să dau citatul de mai sus, vine din arom. *teare* (< lat. *tela)*, cu același înțeles, împrumutat fie subt această formă, fie subt forma *tere* acolo unde *ea* se rostește *e*. El reprezintă un nou termen din viața păstorească a Aromânilor.

BDD-A14810 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:17 UTC)

mamalinge este dat la M. A. Freiin von Godin subt cuvântul « Brei » (p. 81). Cuvântul, care se găsește răspândit la mai toate popoarele vecine cu care păstorii români au venit în atingere (bulg. *mamaliga*, serb. *mamaljuga*, ung. *mamaliga*, etc.), n'a fost atestat până acuma pentru limba albaneză. După formă, el pare a fi un împrumut din dialectul dacoromân. La Aromâni, există la Nord forma *mumulig*, pe care dicționarele și glosarele noastre nu o dau, însă mie îmi este cunoscută din graiul viu, nu cu înțelesul dacoromân, ci cu acela de « orice fiertură de făină pentru hrana copiilor înțărcați ». Cu acest înțeles, tot în graiul Aromânilor din Nord (Perlepe, Crușova, Bitolia) am auzit cuvântul *mamă*. În multe părți *mamă* însemnează « orice mâncare făinoasă care se dă ca hrană pruncilor ». El se întrebuințează foarte des cu verbul *nutric*, sincopat *ntric* « dau de mâncare, hrănesc ». Cu acest înțeles cuvântul este atestat și de Mihăileanu : *mamă* « ~~hrană~~ de dat copiilor care nu au încă dinți, bob rumegat de mamă, cu care hrănesc copilul cel mic : *lu ntricǎ cu mamă* « îl hrănește cu bob, cu mâncare rumegată » ; *mamă di pâne cu nutsĭ* « bob din pâine cu nuci ». Dal. nu-l înregistrează, pentrucă, probabil, la Sud nu este cunoscut. De remarcat este faptul că la Nord, acolo unde există *mamă* « mâncare făinoasă », lipsește, probabil din cauza omonimiei, *mamă* « mère ». Aci avem *ată* (din lat. *atta* sau din alb. *atė*, cf. *Raporturile albano-române în Dacoromania* II, 517—518), *nauă* (ib.) și *dadă*.

Forma arom. *mamă* cu înțelesul dat mai sus reprezintă în mod evident lat. *mamma* cu înțelesul primitiv de « Brust, Zitze » din care apoi a rezultat înțelesul aromân « mâncare, hrană pentru prunci ». Plecând dela acest sens, am putea deriva *mămăligă* din *mamă*, care a trebuit să existe odată peste tot în limba română, cu un sufix care altădată va fi fost poate productiv, însă astăzi nu se păstrează decât în sufixul compus *-ăligă* din unicul derivat *săpăligă* (dela sapă), dat de Sextil Pușcariu (*Jahresb.* VIII, 223, § 204) *. Înțelesul cuvântului dacor. trebue să fi fost la început acela care se păstrează în arom. Numai mai târziu, cu introducerea culturii porumbului, el a evoluat la sensul de azi.

* (*Mămăligă* ar putea fi mai de grabă un derivat în *-igă* (= *-ică*) din *mamm(m)ilia*. S.P).

BDD-A14810 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:17 UTC)

pekul' în *pune pekuli*, dat pentru « Geldangelegenheit » subt cuvântul « Geld » (p. 166), se identifică și mai mult cu forma aromână *pecul'u* (picul'u) « bani » din lat. *pecūlium*. Până acum, din ceea ce se dedea în dicționarele albaneze (cf. G. Meyer, *Etym. Wb. der alb. Spr.*, 325) se cunoștea numai înțelesul « Sorge » (grijă), fapt care l-a făcut pe G. Meyer să-l derive din paleosl. *pekǫ-sę* « sorgen ».

mistrec (citește: *mistreț)*, cuvânt dat și de G. Meyer (ib 280) numai cu înțelesul « Zwerg ». La M. A. Freiin von Godin, alături de « schneller kleiner Mensch », se mai dă și « Wildfang » (subt cuv. « Wiesel » și « Wild » p. 399). Acest din urmă înțeles îl apropie mai mult de sensul de bază al cuvântului românesc: « Wildschwein, Wildsau » De altfel, în Banat cuvântul însemnează: « der verschiedene, bes. gegensatzliche Eigenschaften in sich vereingt: von gemischter Art, so von einem Tiere, das weder gross noch klein, weder weiss noch schwarz ist, von einem Menschen, der weder Mann noch Weib ist, von Menschen und Tieren gemischter Rasse », etc. (Tiktin, *Rum.-deutsches Wb.*, 997). Din acest înțeles se va fi desvoltat acela de « Zwerg » sau « schneller kleiner Mensch » în limba albaneză. În orice caz, există o filiație între sensurile îndepărtate din limba albaneză și între acelea din limba română.

În ce privește originea, dacă într'adevăr forma românească vine din lat. *mixticius*, atunci Albanezii au împrumutat cuvântul dela Români. Întrebarea este, când? După formă, cuvântul nu pare a fi prea vechiu, deoarece, în cazul acela, *s* ar fi fost prefăcut în *š*. N'ar fi exclus ca *s* să aibă o altă bază în amândouă limbile, și atunci el să fie vechiu și în limba albaneză. Chestiunea rămâne neclară, atât timp cât nu se cunoaște adevărata origine a cuvântului. Aici adaog că în dialectul aromân cuvântul, pe cât știu, nu se cunoaște.

TH CAPIDAN

II

SUFIXE CARE INDICĂ APARTENENȚA LOCALĂ

Materialul adunat de cei doi anchetori ai Atlasului Linguistic al României și mai ales cel comunicat ca răspuns la Chestionarul IV, « Nume de loc și nume de persoană » (Cluj, Tip. « Ardealul », 1931) de către membrii corespondenți ai Muzeului Limbii

BDD-A14810 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:17 UTC)